

De första gerillakrigarna i Kantabrien

Antonio Téllez Solà

2002

De spanska armérevolten som inleddes i juli 1936 misslyckades på Menorca (Balearerna), i Katalonien, delar av Aragonien, Valencia, Murcia, mycket av Andalusien, Asturien (med undantag för Oviedo), Santander, Vizcaya och Guipúzcoa...

I norr intog rebellerna Irún den 5 september 1936 och San Sebastian följde denn 15 september. I slutet av mars 1937 var invasionen av Vizcaya igång, med Bilbao intaget den 19 juni och den 2 juli 1937 var operationer i den sista baskiska provinsen Republiken hade kvar helt över.

Operationer mot Santander startade den 14 juli 1937. Santander förlorades den 26 augusti och den 1 september hade återstoden av provinsen ockuperats.

Sådant var nederlaget som drabbade de styrkor som försvarade provinsen att segrarna trodde att motståndet i Asturien skulle bli lätt att övervinna, men asturierna och kantabrierna drog igång en tapper strid i Picos de Europa. Att ockupera Asturien var ingen söndagsutflykt för armén, långt ifrån. Hennes försvarare drabbades av 100,000 sårade och nästan 30,000 döda. Francos sista krigsrapporter utsändes den 21 oktober 1937: "Den norra fronten finns inte längre." Det här var en halvsanning för runt tvåtusen man från den besegrade republikanska armén organiserade sig i gerillaband som det tog sex månader och 23 intanteribataljoner att knäcka.

Efter armérevoltens misslyckande i Santander grundade CNT Libertadbataljonen i vilken de yngre CNT-medlemmarna enrollerade sig: dessa inkluderade bröderna José och Belisario Lavín Cobo och ytterligare ett brödrapar, Ramiro och Terio Agudo. Efter militariseringen blev Libertad den 126 Bataljonen under befäl av anarkisten Cecilio Galdós Garcia, en CAMPIO-anställd, och den var en av de första bataljonerna som sändes för att slå tillbaka den galiciska kolonnen som anföll från väst. [Cecilio Galdós var född i Santander 1902. Han ledde den 126 bataljonen under inbördeskriget. Han dog tidigt i oktober 1949 när han försökte korsa gränsen mellan Frankrike och Spanien på organisationsuppdrag. Vid tiden då han dödades tjänstgjorde Galdós i FAI:s underjordiska halvökommitté.] En annan anarkistisk bergsbataljon var den 122. Båda bataljonerna hade 600 man, indelade i 1 kulsprute- och 4 infanterikompanier.

Efter nederlaget tog sig många av de stridande genom bergen och dalarna till sina hembyar runtom i Kantabrien. De två brödraparen vi nämnt fanns bland dem.

José Lavín Cobo, känd som Pin eller Pin el Cariñoso, "ett smeknamn han ärvt efter sin farfar Andrés", gjorde inget försök att gömma sig när han tog sig hem från Asturien. Han började arbete i ett bageri som tillhörde hans onkel i San Roque de Río Miera, omkring 17 kilometer utanför Liérganes. Ifall det inte varit för segrarnas brutalitet är det sannolikt att det aldrig skulle ha fallit Pin och många andra in att bli gerillakrigare. De blev gerillakrigare hellre än att låta sig mördas.

På vintern 1937 anlände civilgardet för att arrestera José Lavín Cobo och föra honom till Falangens högkvarter i Liérganes "för att lämna en redogörelse", som de uttryckte det. Men samtalen mellan falangisterna, som inte visade någon som helst diskretion, gjorde det klart för Pin att de tänkte "ta honom på en åktur". [dvs. avrättas. Övers. anm.] Om han ville rädda sitt skinn hade han inget annat val än att fly. En moster till honom som hade en butik i närheten hade tagit med något åt honom att äta och hade ännu inte återvänt för att hämta upp sina bestick. Av ett skedskaft tillverkade Pin en dyrk, öppnade celldörren, tog vakten med överraskning och slog ut honom med ett slag, avväpnade honom och gav sig av upp i bergen.

José Lavín flydde till Sierra de Hornijo och hade mycket snart satt ihop ett gerillaband, varav dom flesta var veteraner från striderna på den asturiska fronten, legendariska namn i Kantabrien i och med att en del av dem senare bildade Malumbresbrigaden. För att bara nämna några så inkluderade de: Raimundo Casar Acebo, Tampa (den USA-födde sonen till spanska föräldrar och själv amerikansk medborgare); Domingo Samperio Rada (Rada), en kommunist född i Los Cerrillos nära Miera; Pins äldre bror Belisario, med efternamnet Cobo men känd som Sario; hans bror och syster Marcos Lavín Cobo (Ceniza) och Dolores (La Lola), hans kusin Pedro Lavín (Melenas); bröderna Rafael (med smeknamnet El Ferroviario) och Nemesio Hazas Arce; Orestes Gutierrez (Manonegra), en kommunist från Mirones; och Ramiro Agudo (Ramiro). Deras operationsscen täckte *comarcas* runt Miera, Liérganes och Vega de Paz.

En informatör rapporterade att Pin el Cariñoso och hans män gömde sig på Mortesanteklippan. I mars 1938 togs gerillakrigarna med överraskning och säkerhetsstyrkorna dödade en viss Plácido, sårade Pin och hans syster Maria som hade hamnat i korselden när hån återvände efter att ha hämtat mat. Hon spöades med batonger och låstes sedan in i Liérganes. Hennes bror Belisario var allvarligare sårad och bestämde sig för att

anmäla sig själv. Han fördes under arrest till Santander, behandlades och när han återhämtat sig från sina skador sköts han i provinsfängelset den 27 oktober 1938.

Pin bestämde sig för att hämnas sin brors död. Först dödade han informatören och sedan tog han sig, tillsammans med Orestes Gutierrez (Manonegra) som också ivrade efter att hämnas en moster till sig som hade skjutits efter genombrutal behandling, in i Miera under skydd av natten och dök upp på en bar där de visste att en del av falangisterna de var ute efter kunde vara. De var inte alla där men gerillakrigarna dödade en som, innan han dog, avfyrade sin pistol och dödade en gäst som spelade kort och inte hade någon som helst koppling till denna uppgörelse.

Kort efter det avslöjade någon Orestes gömställe. Hyddan där han gömde sig omringades av Policía Armada och gerillakrigaren mejades ner när han steg ut.

När bröderna Ramiro och Terio Agudo återvände från Asturien gömde de sig i sin mors hus i utkanten av Liérganes men någon fick nys om deras närvaro och rapporterade dem.

En morgon dök beväpnad polis upp och genomförde en husundersökning. Bröderna hittades gömda under taket. Den natten fördes de till Jesús del Monte, en gudsförgäten plats på Bilbaovägen. Bröderna bands ihop. När de nådde platsen ställdes de på kanten till ett stup, väl upplysta av bilstrålkastare. De skulle just skjuta när det gick upp för en av gardisterna att det skulle var synd att göra hål i och bloda ner den fina jersey-kavaj som Ramiro bar, men om han skulle få av honom den måste han knytas loss från sin bror.

Det ögonblick han lösgjordes och stod inför en snar död kastade sig den 24-årige Ramiro baklänges och försvann i undervegetationen. Hans tänkta bödlar sköt efter honom, bara för att höra en röst ropa åt dem: "Jag känner varenda en av er! Och jag vet var ni bor! Ni kommer att få svara inför mig för vad ni gör med min bror Terio!" Terio skonades.

Omkring en månad senare försökte två hela kompanier att fånga Ramiro Agudo, Santiago el Melero och Enrique Barrigas tillsammans efter att de blivit rapporterade. Berättelsen om striden skulle vara för lång att redogöra för men tack vare Ramiros kurage kom de alla undan trygga och oskadda.

Men till slut lyckades de jaga rätt på honom. I augusti 1940 hade Ramiro farit upp till Santander i avsikt att ta en båt till Amerika. Några vänner från hans dagar vid fronten hade förberett att få honom ombord på ett kolfartyg som fripassagerare. Några timmar innan han skulle segla gick han till en restaurang för att få en matbit men gardisterna skuggade honom. De grep honom där medan han åt, om än det inte var någon lätt sak, för Ramiro slog sönder flaskor och stolar på sina angripare och försatte mer än en av dem ur stridbart skick innan de lyckades fjättra honom.

De försökte nå en uppgörelse med Ramiro: "Vi låter dig gå om du berättar var resten av bandet finns. Pin el Cariñoso är den vi egentligen vill ha."

För att vinna tid spelade Ramiro med och sa att han skulle föra dem till gerillakrigarnas gömställe ifall de skonade hans liv. Gardisterna litade inte på honom och hade honom noga omringad av beväpnade män och bunden till handleden med en annan gardist. När de kom till en plats känd som El Jazu på klippan vid Mortesante överraskade Ramiro alla genom att hoppa ner, slitande gardisten med sig. Men det oväntade inträffade, paret fastnade dinglande i ett lagerträd, en på var sida om det över ett brant stup. Gardisten tjöt på hjälp medan Ramiro Agudo bet honom. När de blivit räddade kastades Ramiro till marken och hans ansikte hamrades sönder med gevärskolvar och han stacks med bajonetter, hans bröst och ben flåddes och de kastrerade honom, släpade honom in i Liérganes med hans sista krafter och där gjorde slut på honom utanför hans eget hem.

1941 lyckades repressionsstyrkorna krossa José Lavín Cobos kontaktnätverk och genomförde en massa arresteringar bland Pin el Cariñosos familj, vänner och bekanta i ett försök att upptäcka var han befann sig. Hans kusin Pedro Lavín Melenas, Marcos (Cenizo), Dolores Lavín (La Lola) och Laureano Lavín Cobo (Paisa) anslöt sig till bandet för att komma undan de brutala tillslagen.

Gripandet av några kurirer ledde den 24 oktober 1941 till lokaliseringen och likvideringen av Nemesio Haza Arce (Nemesio) och Contantino (El Madrileño) i La Cavada. Rafael Haza Arce (El Ferroviario) sårades också, men lyckades undkomma.

Pin el Cariñosos gömställe på 44 Calle Santa Lucia i Santander upptäcktes också. Huset omringades och gerillakrigaren dödades den 27 oktober 1941. Följande dag blev Marcos och Dolores, barnen till Benito Lavín från Socastillo "som hade misshandlats till döds utan att säga var hans barn var", och deras kusin Pedro (Malenas)

omringade vid sitt gömställe i ett hus i Ojaizdistriktet i Peñacastillo och dödade. Samma dag fångades också Santiago Martín Fernández i Orejo och i december tog de Laureano Lavín. Civilgardet förlorade några man i processen.

Andra tidiga gerillaband, något senare i tid än José Lavín Cobos band, inkluderade den berömda gruppen kring Ceferino Campo Roiz (Machado), den Hermida-födde läraren från Bejes som var medlem i UGT. Han hade tillbringat någon tid i Amerika. Hans band var ett av de mest berömda, vilket också bandet kring Mauro Roiz Sánchez (Mauro) var, som opererade i Potesdistriktet. Ett annat band, lett av Juan Gil del Amo (Hijo del practicante de Carabeos), opererade i campoo-området som sträckte sig norrut in i provinserna Burgos och Palencia.

Vi har sett hur Rafael Haza Arce (El Ferroviario) från José Lavín Cobos (Pin el Cariñoso) band hade lyckats undkomma infångande, liksom Raimundo Casar Acebo (Tampa) hade gjort. 1943 reorganiserade de bandet tillsammans. I början av 1944 fick de anslutning av en släkting, Esteban Arce, en kommunist. Ett tag var den nya gruppen känd som de Norra Gerillakrigarna eller som Malumbresbrigaden, ledd av Tampa, men 1945 blev den Santanders Gerillagruppering. Som namnet antyder var den kommunistisk till orienteringen.

De utförde rån i och omkring Entrambasaguas, Haza, San Miguel de Aras och Badamas; och några kidnappningar plus räden mot Dolomitas S. A.-bolagets förråd, där de tog all dess dynamit; de fällde elstolpar, kraftledningar osv, men det för oss in i en annan fas av de kantabriska gerillakrigarnas verksamhet, en mer välkänd än de första faserna.

Ceferino Campo Roiz (Machado) som var, som vi sagt, en socialistsympatisör, även om löjtnanten i civilgardet, Francisco Aguado Sanchez, beskriver honom som anarkist, dök upp i Picos de Europa vid gränsen mellan de asturiska och kantabriska provinserna efter Asturiens erövring.

Picos de Europa är den bergskedja som skiljer provinserna Santander (nu Kantabrien), Asturien och León från resten av Norr och är belägen nära de kantabriska bergen till vilka de är en förgrening och överstiger i höjd. Mellan dem ligger dalarna Valdeón och La Liebana. De vildare delarna av La Liebanadalen är idealisk gerillaterräng. Potes, centralorten i La Liebana hade satts i brand den 31 augusti 1937 av retirande asturiska gruvarbetare som passerade förbi efter den baskiska frontens kollaps och den blev centrum för motståndet i Kantabrien tillsammans med samhällen som Trevisa, La Hermida eller Bejes.

1940 slog sig Machado ihop med 12 rymlingar från koncentrationslägret i Potes (Santander) för att bilda ett gerillaband som under åren blev känt som Machadobrigaden, Picos de Europas Gerillabrigad och slutligen som Llanedadalens Gerillabrigad.

1941 fick Ceferino Campo Roiz' (Machado) grupp anslutning av Juan Fernández Ayala (Juanín), en annan rymling från Poteslägret där han hade ett straff på 30 år att avtjäna.

Machadobrigaden växte till att omfatta omkring 40 gerillakrigare och kurirer. I juni 1945 hamnade Machado i ett bakhåll gillrat av civilgardister i Pañebano nära Sostres (Asturien) och stupade i sammandrabbningen. Juanín tog sedan över som gruppens befälhavare. Denne legendariske gerillakrigare lyckades överleva till den 24 april 1957 då han dödades i ett bakhåll gillrat nära Liébana (Santander). Juaníns kamrat Francisco Bedoya Gutierrez (Bedoya) dog den 2 december 1957.

Raimundo Casar Acebo (Tampa) blev enligt osäkra rapporter avrättad av sina egna män den 9 september 1947 för att ha vägrat lyda Kommunistpartiets order, men de verkliga omständigheterna kring hans död förblir ett mysterium.

Det Anarkistiska Biblioteket

Antonio Téllez Solà
De första gerillakrigarna i Kantabrien
2002

Polémica (Barcelona), nr 76, mars 2002.

www.anarkistiskabiblioteket.se